

СОЁЛЫН ӨВИЙН ҮНДЭСНИЙ ТӨВ

УЛСЫН НЭГДСЭН БҮРТГЭЛ, МЭДЭЭЛЛИЙН САНГИЙН 2019 ОНЫ ТАЙЛАН

- Түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйл
- Түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгал
- Соёлын биет бус өв

Улаанбаатар. 2020 он

Гарчиг

Удиртгал	3
Нэгдүгээр бүлэг: Түүх соёлын хөдлөх дурсгалт зүйл	
Шинээр нэмэгдсэн түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйл	4 - 8
Түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлийн шилжилт хөдөлгөөний мэдээлэл	9 - 10
Дүгнэлт	10
Хавсралт	11 - 21
Хоёрдугаар бүлэг: Түүх соёлын үл хөдлөх дурсгал	
Түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалт зүйлийн мэдээлэл	22 - 25
Дүгнэлт	26
Гуравдугаар бүлэг: Соёлын биет бус өв	
Соёлын биет бус өв, өвлөн уламжлагчдын шинэчилсэн бүртгэлийн тайлан	27 - 33
Дүгнэлт	34
Хавсралтууд	35 - 40
Дүгнэлт	41 - 42
Цаашид авах арга хэмжээний санал	43

УДИРТГАЛ

“Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль”-ийн 23.2, 23.3, 20.8, “Соёлын өвийн улсын бүртгэл, мэдээллийн санг бүрдүүлэх, уг санд бүртгэх журам”-ын 2.3-т д заасны дагуу Соёлын өвийн улсын нэгдсэн бүртгэл, мэдээллийн сангийн тайланг жил бүр авч ирлээ.

Соёлын өвийн улсын нэгдсэн бүртгэл, мэдээллийн сангийн 2019 оны тайланг 2020 оны 02 дугаар сарын 15-ны дотор холбогдох байгууллагуудаас авч нэгтгэн гаргав. Түүх, соёлын үл хөдлөх, хөдлөх дурсгалт зүйлийн тайланг “Аймгийн соёлын өвийн бүртгэл, мэдээллийн сан”, “Музей болон байгууллагын соёлын өвийн бүртгэл, мэдээллийн сан”, “Соёлын өвийн авран хамгаалах, хайгуул, малтлага, судалгаа явуулдаг байгууллагын тайлан” гэсэн маягтаар авч нэгтгэсэн.

Соёлын биет бус өв түүнийг өвлөн уламжлагчдын тайланг “Соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчдын анхан шатны нэгдсэн бүртгэл”, “Соёлын биет бус өвийн ай савын дэлгэрэнгүй тоон дүн”, “Соёлын биет бус өв болон өвлөн уламжлагчдын баяжилтын нэгдсэн тоон дүн”, “Соёлын биет бус өвийн бүртгэлийн нэгдсэн тоон дүн” гэсэн 4 төрлийн хүснэгтээр авч нэгтгэн гаргав.

Тус тайланд нийслэлийн соёл урлагийн газар, 21 аймгийн боловсрол, соёл урлагийн газар, төрийн болон орон нутгийн өмчийн 30 музей, Эрдэм шинжилгээ судалгааны 6 байгууллага, Монголын Бурхан шашины төв- Гандантэгчинлэн хийд, Монгол банкны Эрдэнэсийн сан зэрэг нийт 66 байгууллагын соёлын өвийн бүртгэл мэдээллийн сангийн мэдээлэл хамрагдсан болно.

СОЁЛЫН ӨВИЙН УЛСЫН НЭГДСЭН
БҮРТГЭЛ, МЭДЭЭЛЛИЙН САН

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

ШИНЭЭР НЭМЭГДСЭН ТҮҮХ, СОЁЛЫН ХӨДЛӨХ ДУРСГАЛТ ЗҮЙЛ

Түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлийн тайланг нэгтгэхэд нийт тайлан ирүүлэх ёстой 48 байгууллагаас Монгол Улсын Их сургууль, Шинжлэх ухаан, технологийн их сургууль, Улаанбаатарын Их Сургуулиас мэдээлэл ирээгүй. Үлдсэн 45 байгууллагаас ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэн, Нүүдлийн соёл иргэншлийг судлах олон улсын хүрээлэн, Дэлхийн өв-Орхоны хөндийн соёлын дурсгалт газрын хамгаалалтын захиргаа тайлан ирүүлсэн ч хөдлөх дурсгалт зүйлийн мэдээлэл байхгүй тул тайлангийн мэдээнд ороогүй болно.

Нийслэлийн соёл, урлагийн газар Улаанбаатар хотын музейн мэдээллийг хувилан ирүүлсэн. Нийслэлийн хэмжээний соёлын өвийн мэдээллийг нэгтгэх ёстой уг байгууллага 2015 оноос хойш байнга ийм тайлан ирүүлж байгаад анхаарал хандуулах шаардлагатай болоод байна.

Тайлан ирүүлсэн 40 байгууллагаас Богд хааны ордон музей, Дүрслэх урлагийн музей, Монгол төрийн түүхийн музей, Хөшөө цайдам музей, Үндэсний номын сан, Улаанбаатар хотын музей, Ялалт музей, Эрдэнэ-зуу музей, Гандантэгчинлэн хийд гэсэн нийт 9 байгууллагад үзмэр, эд өлгийн зүйлийн нэмэлт баяжилт хийгдээгүй байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн музей. 2019 онд улс, аймгийн 28 музей нийт 725 дэсийн 1101 ширхэг ширхэг үзмэр, эд өлгийн зүйлээр сан хөмрөгөө баяжуулсан байна. Үүнийг сан хөмрөгт авсан арга замаар нь авч үзвэл нийт үзмэрийн 19.3% буюу 140 дэсийн 234 ширхэг үзмэрийг 21 музей худалдаж авсан. Өндөр дүнтэй музейг дурьдвал: Говьсүмбэр аймгийн музей 28 дэсийн 32 ширхэг, Дархан-Уул аймгийн музей 22 дэсийн 25 ширхэг, Дорнод аймгийн музей 23 дэсийн 24 ширхэг үзмэр тус тус худалдан авсан байна.

Бэлэг хандиваар нийт үзмэрийн 53% буюу 17 музей 384 дэсийн 594 ширхэг үзмэрийг авсан. Өндөр дүнтэй нь, Баянхонгор аймгийн музей 110 дэсийн 119 ширхэг үзмэр, Өмнөговь аймгийн музей 70 дэсийн 95 ширхэг, Монголын уран зургийн галерей 40 дэсийн 45 ширхэг үзмэр тус тус авсан.

Шилжүүлэгээр 13.5% буюу 10 музей 98 дэсийн 143 ширхэг үзмэр авсан. Өндөр дүнтэй нь, Байгалийн түүхийн музей 43 ширхэг, Хархорум музей 13 дэсийн 48 ширхэг, Баянхонгор аймгийн музей 15 дэсийн 16 ширхэг үзмэр тус тус авчээ.

Эрдэм шинжилгээ судалгаагаар: 10.4% буюу 3 музей 76 дэсийн 95 ширхэг үзмэр авсан. Үүнд: Монголын Үндэсний музей 42 дэсийн 61 ширхэг, Байгалийн түүхийн музей 25 дэсийн 25 ширхэг, Орхон аймгийн музей 9 дэсийн 9 ширхэг үзмэр авсан.

Бусад арга зам ангиллаар: 3.3% буюу Дундговь аймгийн музей 24 дэсийн 26 ширхэг үзмэр оруулсан байна. Тус музей нь эдгээр үзмэрийг хайгуулаар олж авчирсан тул эрдэм шинжилгээ судалгаа ангилалд оруулах нь зүйтэй байсан боловч энэхүү ангилалыг сонгожээ. Музейд орсон арга замыг энэ мэт буруу тодорхойлох, мөн үзмэрийн дэс, тоо ширхэгийг дутуу, зөрүүлж бичих, түүнчлэн гарын үсэг зуралгүй явуулах зэрэг асуудал Уран зургийн галерей, Монголын театрын музей

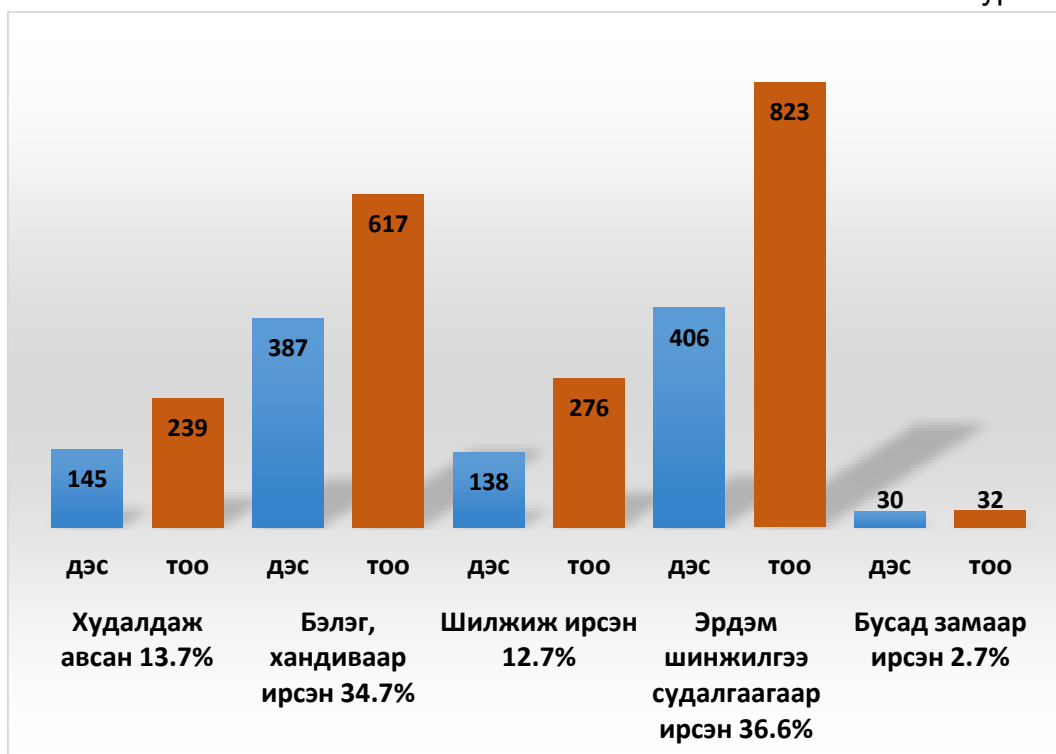
болон Архангай, Орхон, Хөвсгөл зэрэг ихэнх аймагт байсаар байгааг анхаарах нь зүйтэй юм.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн бусад байгууллага. Энэ удаагийн тайланг ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн, Палеонтологийн хүрээлэн, Монгол банкны Эрдэнэсийн сан, Ховд их сургууль шинээр нэмэгдсэн дурсгалын мэдээлэл ирүүлж, нийтдээ 384 дэсийн 895 ширхэг дурсгалаар сан хөмрөгөө баяжуулсан ба үүний 86% буюу 330 дэсийн 728 ширхэг дурсгалыг эрдэм, шинжилгээ судалгаагаар олж авсан байна. Археологийн хүрээлэн 2019 оны тайландаа 2018 онд дурсгалаа оруулж явуулсан тул жагсаалтыг гаргасан ЭШАжилтантай холбогдож дахин засвар хийлгүүлснээр 320 дэсийн 437 ширхэг дурсгал болсон. Гэвч эдгээр дурсгалаа цахим бүртгэлдээ оруулаагүй байна. Палеонтологийн хүрээлэнгийн хувьд 6 дэсийн 6 ширхэг дурсгалаар сан хөмрөгөө баяжуулж цахим бүртгэлд оруулсан боловч сан хөмрөгт авсан арга замаа “бусад” гэсэн тодорхойгүй ангиллыг сонгосон байна. Ховд их сургууль мөн ангиллаа буруу сонгосон. Эрдэнэсийн сан тайлангаа хуучин буруу маягтаар хийж ирүүлжээ. Эдгээр байгууллагууд бүгд баяжилтаар нэмэгдсэн дурсгалдаа “Музейн сан хөмрөгийг бүртгэх, баримтжуулах заавар”-ын дагуу хувийн дугаар өгөөгүй, бүртгэлд авсан тухай албан ёсны баримт байхгүй, тэмдэглээгүй зэрэг асуудал байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн нийт 32 музей, байгууллага 2019 онд нийтдээ 1109 дэсийн 1996 ширхэг дурсгалаар сан хөмрөгөө баяжуулсан ба үүнийг сан хөмрөгт авсан арга замаар хувилан гаргахад нийт үзмэрийн 34.7%-ийг бэлэг хандиваар авсан дүн гарч байна. Хүснэгтлэсэн нийт тоон дүнг хавсралтаас харна уу. (Хавсралт №1).

Шинээр нэмэгдсэн үзмэрийг сан хөмрөгт авсан арга замыг дор зургаар илэрхийлэв.

Зураг 1

Шинээр нэмэгдсэн 1096 дэсийн 1682 ширхэг үзмэрийн 58.3 % буюу 640 дэсийн 888 ширхэг үзмэр нь зөвхөн “Register” программд орсон, 33.4% буюу 367 дэсийн 511 ширхэг үзмэрийг RCH программд оруулсан байна. Цахим программд оруулсан үзмэрийн хүснэгтлэсэн нийт дүнг хавсралтаас харна уу. (Хавсралт №2).

Шинээр нэмэгдсэн нийт дурсгалыг төрөл зүйлээр нь ангилбал:

Археологийн олдвор 448 дэсийн 1020 ширхэг дурсгалаар 12 байгууллага, Түүхийн үзмэр 200 дэсийн 382 ширхэг дурсгалаар 19 музей, Угсаатны зүйн үзмэр 167 дэсийн 242 ширхэг дурсгалаар 20 музей, Шашин шүтлэг 110 дэсийн 145 ширхэг дурсгалаар 11 музей, Урлаг, уран сайхан 94 дэсийн 112 ширхэг дурсгалаар 13 музей, Байгалийн түүхийн 89 дэсийн 93 ширхэг дурсгалаар 8 музей тус тус баяжилт хийсэн байна. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг хавсралтаас харна уу. (Хавсралт №3)

Шинээр нэмэгдсэн үзмэрийн төрөл зүйлийг хувиан харахад нийт үзмэрийн 40% буюу 448 дэсийн 1020 ширхэг үзмэрийг археологийн дурсгал эзлэж байна. Гэтэл үүний 74%-ийг зөвхөн Археологийн хүрээлэн, Ховд их сургуулийн нийт 333 дэсийн 751 ширхэг дурсгал бүрдүүлж байна. Төрөл зүйлийн эзлэх хувийг зургаар үзүүллээ. (Зураг 2)

Зураг 2

Орон нутаг судлах танхим. Орон нутаг судлах танхимын баяжилтын мэдээг 15 аймгийн бүртгэл, мэдээллийн сан ирүүлсэн. Говьсүмбэр, Дархан-Уул, Дорнод, Орхон, Төв, Сүхбаатар гэсэн 6 аймгийн Орон нутаг судлах танхим баяжилт хийгдээгүй байна.

Мэдээлэл ирүүлсэн 15 аймагт нийт 104 сумын Орон нутаг судлах танхим 1119 дэсийн 1160 ширхэг үзмэрээр сан хөмрөгөө баяжуулсан ба үүнийг сан хөмрөгт авсан арга замаар нь ангилбал:

Бэлэг хандиваар 76.3 % буюу 854 дэсийн 894 ширхэг үзмэрийг

Худалдаж авсан 9.0 % буюу 101 дэсийн 102 ширхэг үзмэрийг

Шилжүүлгээр 0.35 % буюу 4 дэсийн 4 ширхэг үзмэрийг

Эрдэм шинжилгээ судалгаагаар 0.26% буюу 3 дэсийн 3 ширхэг үзмэрийг

Бусад арга замаар 14 % буюу 157 дэсийн 157 үзмэрийг тус тус цуглуулсан байна. Орон нутаг судлах танхимуудаас хамгийн их үзмэрээр баяжигдсан аймагт: Дундговь аймгийн 13 сумын Орон нутаг судлах танхим нийт 361 дэсийн үзмэрээр, Ховд аймгийн 10 сумын Орон нутаг судлах танхим нийт 184 дэсийн үзмэрээр, Хөвсгөл аймгийн 7 сумын Орон нутаг судлах танхим нийт 3161 дэсийн үзмэрээр тус тус баяжуулсан байна. Орон нутаг судлах танхимын баяжилтын дүнг хүснэгтээр үзүүлбэл:

Хүснэгт №1

№	Нэрс	Сумдын тоо	Худалдаж авсан		Бэлэг, хандиваар ирсэн		Шилжиж ирсэн		Эрдэм шинжилгээ судалгаагаар ирсэн		Бусад замаар ирсэн		Дүн	
			дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо
1	Архангай аймаг	5	0	0	30	42	1	1	0	0	1	1	32	44
2	Баян-Өлгий аймаг	8	1	1	20	47	0	0	0	0	0	0	21	48
3	Баянхонгор аймаг	10	0	0	22	22	0	0	0	0	0	0	22	22
4	Булган аймаг	1	0	0	15	15	0	0	0	0	0	0	15	15
5	Говь-Алтай аймаг	3	0	0	7	7	0	0	1	1	0	0	8	8
6	Дорноговь аймаг	11	0	0	106	106	0	0	0	0	0	0	106	106
7	Дундговь аймаг	13	0	0	274	274	0	0	0	0	87	87	361	361
8	Завхан аймаг	22	6	6	110	110	0	0	2	2	4	4	122	122
9	Өвөрхангай аймаг	1	0	0	0	0	0	0	0	0	14	14	14	14
10	Өмнөговь аймаг	4	9	10	12	13	0	0	0	0	3	3	24	26
11	Сэлэнгэ аймаг	2	0	0	5	5	0	0	0	0	0	0	5	5
12	Увс аймаг	4	0	0	34	34	0	0	0	0	0	0	34	34
13	Ховд аймаг	10	59	59	125	125	0	0	0	0	0	0	184	184
14	Хөвсгөл аймаг	7	20	20	90	90	3	3	0	0	48	48	161	161
15	Хэнтий аймаг	3	6	6	4	4	0	0	0	0	0	0	10	10
	Нийт	104	101	102	854	894	4	4	3	3	157	157	1119	1160

Баяжилтаар нэмэгдсэн үзмэрийг төрөл зүйлээр нь ангилахад:

Археологийн олдвор 4.3% буюу 48 дэсийн 48 ширхэг,

Түүхийн үзмэр 13% буюу 146 дэсийн 155 ширхэг,

Угсаатны зүйн үзмэр 53.3 % буюу 595 дэсийн 597 ширхэг,

Шашин шүтлэгийн 17.3 % буюу 194 дэсийн 195 ширхэг,
 Урлаг, уран сайхны 6.4 % буюу 78 дэсийн 81 ширхэг,
 Байгалийн түүхийн 5.4% буюу 63 дэсийн 89 ширхэг байна.

Төрийн өмчийн бусад байгууллага. Төрийн өмчийн бусад байгууллагаас 1 байгууллага буюу Хэнтий аймгийн бүртгэл, мэдээллийн сангаас аймгийн Р.Чойномын нэрэмжит Нийтийн номын санд 5 судар авсан тухай мэдээлсэн.

Хувь хүний эд өлгийн зүйлийн бүртгэл. Хувь хүнд хадгалагдаж байгаа дурсгалт зүйлийн бүртгэлийг 4 аймгийн бүртгэл мэдээллийн сан нийт 123 иргэний 155 ширхэг эд өлгийн зүйлийг бүртгэсэн байна. Хувь хүнд хадгалагдаж байгаа эд өлгийн зүйлийн бүртгэлийн мэдээллийг хүснэгтээр үзүүлбэл:

Хүснэгт №2

№	Аймгийн СӨБМС	Хамрагдсан хүн	Дурсгалын тоо	
			Дэс	Шир
1	Баянхонгор аймгийн СӨБМСан	46	66	66
2	Говьсүмбэр аймгийн СӨБМСан	71	78	78
3	Өмнөговь аймгийн СӨБМСан	3	3	3
4	Сүхбаатар аймгийн СӨБМСан	3	8	8
	Нийт	123	155	155

ТҮҮХ, СОЁЛЫН ХӨДЛӨХ ДУРСГАЛТ ЗҮЙЛИЙН ШИЛЖИЛТ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийн шилжилт хөдөлгөөн улсын 10 музей, орон нутгийн 20, судалгаа шинжилгээний 2 байгууллага (ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн, Палеонтологийн хүрээлэн), шашны 1 байгууллага (Гандантэгчинлэн хийд) нийт 33 байгууллагад хийгдсэн байна. Үүнд, дотоодын үзэсгэлэнд 28 музейн 3423 дэсийн 5797 ширхэг үзмэр, гадаадын үзэсгэлэнд 4 байгууллагын 206 дэсийн 478 ширхэг үзмэр, судалгаа шинжилгээнд 10 музейн 1272 дэсийн 2066 ширхэг үзмэр, сэргээн засварлалтад 17 байгууллагын 147 дэсийн 363 ширхэг нийтдээ 4901 дэсийн 8704 ширхэг үзмэр, эд өлгийн зүйл шилжилт хөдөлгөөнд орсон байна. Хүснэгтээр үзүүлбэл:

Хүснэгт №3

д/д	Нэрс	Байгууллагын тоо	Дотоодын үзэсгэлэнд оролцсон		Гадаадын үзэсгэлэнд оролцсон		Судалгаа, шинжилгээнд хамрагдсан		Сэргээн засварлагдсан		Дүн	
			дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо
1	Улс, орон нутгийн музей	10	1546	2123	25	40	1046	1323	36	251	4496	5907
2	Орон нутгийн музей	20	1709	2832	27	32	226	743	46	47	208	5870
3	Судалгаа, шинжилгээний байгууллага	2	151	823	154	406			40	40	345	1959
4	Шашны байгууллага	1	17	19					25	25	42	44
Нийт		33	3423	5797	206	478	1272	2066	147	363	4901	8704

Дэлгэрэнгүй тоон дүнг хүснэгтээр үзүүлэв. (Хавсралт №6)

Шилжилт хөдөлгөөнд хамрагдсан үзмэрээс сэргээн засварлагдсан үзмэрийн мэдээллийг Соёлын өвийн үндэсний төвийн тайлантай тулгахад: Чойжин ламын сүм музей 7 үзмэр засварлагдсан боловч тайланд 1, Уран зургийн галерей 5 үзмэр засварлагдсан боловч тайланд 2 гэж бичсэн бол Улаанбаатар хотын музей 1, Дархан-Уул аймгийн музей 1, Дорнод аймгийн музей 5, Увс аймгийн музей 2 үзмэр сэргээн засварлуулсанаа тайланд оруулаагүй байна.

Шилжилт хөдөлгөөнд хамрагдсан үзмэрийг хувилан зургаар үзүүлэв.

Дүгнэлт

- Улс, аймаг, байгууллагын соёлын өвийн бүртгэл, мэдээллийн сангийн түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлийн баяжилт төрийн болон орон нутгийн өмчийн 32 музей, орон нутаг судлах танхим 104, орон нутгийн өмчийн бусад байгууллага 1 нийт **136** байгууллагад хийгдсэн.
- Төрийн болон орон нутгийн өмчийн 32 музей нийт 1109 дэсийн 1119 ширхэг, Орон нутаг судлах танхим нийтдээ 1119 дэсийн 116 ширхэг, орон нутгийн өмчийн номын сан 5 дэсийн 5 ширхэг нийт **2233** дэсийн **3161** ширхэг дурсгалаар сан хөмрөгөө баяжуулсан байна.
- Нэмэгдсэн үзмэрийн **11%** буюу 246 дэсийн 341 ширхэг үзмэрийг улсын болон орон нутгийн төсвөөс худалдаж авсан бол үлдсэн 89 %-ийг бэлэг хандив, шилжүүлэг, судалгаа шинжилгээ, бусад арга замаар авсан байна. Үүнээс манай музейнүүд үзмэрийн шаардлага хангасан чанартай үзмэрээр сан хөмрөгөө баяжуулж байгаа эсэх нь эргэлзээтэй байна.
- Аймгийн соёлын өвийн бүртгэл, мэдээллийн санд 4 аймгийн 123 хувь хүний 155 дэсийн 155 ширхэг эд өлгийн зүйлийг улсын бүртгэлд авсан байна.
- Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийн шилжилт хөдөлгөөнд нийт 33 байгууллагын **4901** дэсийн **8704** ширхэг дурсгал хамрагдав. Үүнээс, дотоодын үзэсгэлэнд 28 музейн 3423 дэсийн 5797 ширхэг үзмэр, гадаадын үзэсгэлэнд 4 байгууллагын 206 дэсийн 478 ширхэг үзмэр, судалгаа шинжилгээнд 10 музейн 1272 дэсийн 2066 ширхэг үзмэр, сэргээн засварлалтад 17 байгууллагын 147 дэсийн 363 ширхэг үзмэр хамрагдсан байна.
- ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн, Палеонтологийн хүрээлэн, Монгол банкны Эрдэнэсийн сан, Ховд их сургуулийн тайлангаас харахад санд зааврын дагуу хувийн дугаар өгөгдөөгүй, цахим бүртгэлд оруулаагүй зэрэг асуудал байна.

Шинээр нэмэгдсэн үзмэрийн нэгдсэн тоон дүн

Д/д	Нэрс	Худалдаж авсан		Бэлэг, хандиваар ирсэн		Шилжиж ирсэн		Эрдэм шинжилгээ судалгаагаар ирсэн		Бусад замаар ирсэн		Дүн	
		дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн музей													
1	Монголын үндэсний музей	1	1	31	49			42	61			74	111
2	Байгалийн түүхийн музей	3	3			43	43	25	25			71	71
3	Чойжин ламын сүм музей					9	9					9	9
4	Монголын уран зургийн галерей	5	5	40	45							45	50
5	Монголын театрын музей	9	9	6	12							15	21
6	Хархорум музей			3	5	13	48					16	53
7	Монгол цэргийн музей	1	82	4	16							5	98
8	Архангай аймгийн музей	1	1			2	2					3	3
9	Баян-Өлгий аймгийн музей	1	2	8	27							9	29
10	Баянхонгор аймгийн музей	9	9	110	119	15	16					134	144
11	Булган аймгийн музей			23	31							23	31
12	Говь-Алтай аймгийн музей	1	1	2	25							3	26
13	Говьсүмбэр аймгийн музей	28	32	27	32							55	64
14	Дархан-Уул аймгийн музей	22	25									22	25
15	Дорноговь аймгийн музей			6	7	8	15					14	22
16	Дорнод аймгийн музей	23	24									23	24
17	Дундговь аймгийн музей	6	7	8	9					24	26	41	51
18	Завхан аймгийн музей			11	55							11	55
19	Орхон аймгийн музей	7	7					9	9			16	16
20	Өвөрхангай аймгийн музей					1	3					1	3

21	Өмнөговь аймгийн музей	1	1	70	95							71	96
22	Сүхбаатар аймгийн музей	2	2			3	3					5	5
23	Сэлэнгэ аймгийн музей	1	1									1	1
24	Төв аймгийн музей			8	11	1	1					9	12
25	Увс аймгийн музей	3	4	14	37							17	41
26	Ховд аймгийн музей	2	3	13	19							15	22
27	Хөвсгөл аймгийн музей	3	4									3	4
28	Хэнтий аймгийн музей	11	11			3	3					14	14
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн бусад байгууллага													
29	Монгол банкны Эрдэнэсийн сан	5	5			40	133					45	138
30	ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн							320	437			320	437
31	ШУА-ийн Палеонтологийн хүрээлэн									6	6	6	6
32	Ховд их сургууль, Түүх, нийгмийн ухааны тэнхимийн сан хөмрөг			3	23			10	291			13	314
НИЙТ		145	239	387	617	138	276	406	823	30	32	1109	1996

Хавсралт №2

**Шинээр нэмэгдсэн үзмэрийн цахим бүртгэлийн
нэгдсэн тоон дүн**

Д/д	Нэрс	Баяжилт хийгдсэн нийт дүн		Register программд оруулсан		RCH программд оруулсан	
		дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо
1	Монголын үндэсний музей	74	111	74	111		
2	Байгалийн түүхийн музей	71	71	71	71	71	71
3	Чойжин ламын сүм музей	9	9	9	9	9	9
4	Монголын уран зургийн галерей	45	50	5	5		
5	Монголын театрын музей	15	21	15	21	15	21
6	Хархорум музей	16	53	16	53	16	53
7	Монгол цэргийн музей	5	98				
8	Архангай аймгийн музей	3	3	3	3	3	3
9	Баян-Өлгий аймгийн музей	9	29				
10	Баянхонгор аймгийн музей	134	144	134	144		
11	Булган аймгийн музей	23	31	23	31	23	31
12	Говь-Алтай аймгийн музей	3	26	3	26		

13	Говьсүмбэр аймгийн музей	55	64	55	63	55	63
14	Дархан-Уул аймгийн музей	22	25	22	25	22	25
15	Дорноговь аймгийн музей	14	22				
16	Дорнод аймгийн музей	23	24				
17	Дундговь аймгийн музей	41	51	41	51	41	51
18	Завхан аймгийн музей	11	55	11	55	11	55
19	Орхон аймгийн музей	16	16	16	16		
20	Өвөрхангай аймгийн музей	1	3	1	3	1	3
21	Өмнөговь аймгийн музей	71	96	71	96	71	96
22	Сүхбаатар аймгийн музей	5	5	5	5	5	5
23	Сэлэнгэ аймгийн музей	1	1	1	1	1	1
24	Төв аймгийн музей	9	12	9	12		
25	Увс аймгийн музей	17	41	17	41		
26	Ховд аймгийн музей	15	22	15	22		
27	Хөвсгөл аймгийн музей	3	4	3	4	3	4
28	Хэнтий аймгийн музей	14	14	14	14	14	14
29	Монгол банкны Эрдэнэсийн сан	45	138				
30	ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн	320	437				
31	ШУА-ийн Палеонтологи хүрээлэн	6	6	6	6	6	6
32	Ховд их сургууль, Түүх, нийгмийн ухааны тэнхимийн сан хөмрөг	13	314				
Нийт		1109	1996	640	888	367	511

Хавсралт №3

Шинээр нэмэгдсэн үзмэрийн төрөл зүйлийн ангилалын нэгдсэн тоон дүн

Д/д	Нэрс	Археологийн олдвор		Түүхийн цуглуулга		Угсаатны зүйн цуглуулга		Шашин шүтлэг		Урлаг, уран сайхан		Байгалийн түүхийн цуглуулга		Дүн	
		дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн музей															
1	Монголын үндэсний музей	44	63	28	44	2	4							74	111
2	Байгалийн түүхийн музей											71	71	71	71
3	Чойжин ламын сүм музей							9	9					9	9
4	Монголын уран зургийн галерей									45	50			45	50
5	Монголын театрын музей									15	21			15	21

6	Хархорум музей	15	52	1	1									16	53
7	Монгол цэргийн музей			5	98									5	98
8	Архангай аймгийн музей					1	1		2	2				3	3
9	Баян-Өлгий аймгийн музей			3	184	9			2	2				9	29
10	Баянхонгор аймгийн музей	1	1	65	74	42	43	23	23	2	2	1	1	134	144
11	Булган аймгийн музей			19	27	2	2			1	1	1	1	23	31
12	Говь-Алтай аймгийн музей			1	15	1	1	1	10					3	26
13	Говьсүмбэр аймгийн музей			10	11	33	37	4	4	1	1	7	11	55	64
14	Дархан-Уул аймгийн музей			13	15	9	10							22	25
15	Дорноговь аймгийн музей			4	4	1	2	8	15	1	1			14	22
16	Дорнод аймгийн музей			18	19	1	1			4	4			23	24
17	Дундговь аймгийн музей	5	7	2	2	24	26	2	2	7	13	1	1	41	51
18	Завхан аймгийн музей			4	15	3	36			3	3	1	1	11	55
19	Орхон аймгийн музей	9	9			6	6					1	1	16	16
20	Өвөрхангай аймгийн музей	1	3											1	3
21	Өмнөговь аймгийн музей	1	3	7	13	4	4	59	76					71	96
22	Сүхбаатар аймгийн музей					5	5							5	5
23	Сэлэнгэ аймгийн музей					1	1							1	1
24	Төв аймгийн музей							1	1	8	11			9	12
25	Увс аймгийн музей			8	9	7	30	1	1	1	1			17	41
26	Ховд аймгийн музей	1	1	3	7	9	11			2	2			15	22
27	Хөвсгөл аймгийн музей			2	3	1	1							3	4

28	Хэнтий аймгийн музей			2	2	10	10	2	2					14	14
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн бусад байгууллага															
29	Монгол банкны Эрдэнэсийн сан	40	133	5	5									45	138
30	ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн	320	437											320	437
31	ШУА-ийн Палеонтологи хүрээлэн										6	6	6	6	
32	Ховд их сургууль, Түүх, нийгмийн ухааны тэнхимийн сан хөмрөг	11	311			1	2	1	1					13	314
НИЙТ		448	1020	200	382	167	242	111	146	94	112	89	93	1109	1996

Хавсралт №4

Орон нутаг судлах танхимд шинээр нэмэгдсэн үзмэрийн нэгдсэн тоон дүн

Нэрс	Худалдаж авсан		Бэлэг, хандиваар ирсэн		Шилжиж ирсэн		Эрдэм шинжилгээ судалгаагаар ирсэн		Бусад замаар ирсэн		Дүн	
	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо
1.Архангай аймгийн СӨБМСан		0	30	42	1	1	0	0	1	1	32	44
Өндөр-Улаан сумын ОНСТ			15	15							15	15
Өлзийт сумын ОНСТ			2	2							2	2
Хангай сумын ОНСТ			1	1	1	1			1	1	3	3
Төвшрүүлэх сумын ОНСТ			3	12							3	12
Их тамир сум ОНСТ			9	12							9	12
2.Баян-Өлгий аймгийн СӨБМСан	1	1	20	47	0	0	0	0	0	0	21	48
Алтай сумын ОНСТ			6	6							6	6

Алтанцөгц сумын ОНСТ			4	4							4	4
Баяннуур сумын ОНСТ			3	3							3	3
Булган сумын ОНСТ			3	29							3	29
Ногооннуур сумын ОНСТ	1	1									1	1
Сагсай сумын ОНСТ			1	1							1	1
Толбо сумын ОНСТ			2	3							2	3
Улаанхус сумын ОНСТ			1	1							1	1
3.Баянхонгор аймгийн СӨБМСан	0	0	22	22	0	0	0	0	0	0	22	22
Буудагаан сумын ОНСТ			2	2							2	2
Хүрээмарал сумын ОНСТ			2	2							2	2
Баянбулаг сумын ОНСТ			2	2							2	2
Баацагаан сумын ОНСТ			2	2							2	2
Өлзийт сумын ОНСТ			2	2							2	2
Бөмбөгөр сумын ОНСТ			4	4							4	4
Баян-Овоо сумын ОНСТ			2	2							2	2
Баянцагаан сумын ОНСТ			2	2							2	2
Гурванбулаг сумын ОНСТ			2	2							2	2
Шинэжинст сумын ОНСТ			2	2							2	2
4.Булган аймгийн СӨБМСан	0	0	15	15	0	0	0	0	0	0	15	15
Хишиг-Өндөр сумын ОНСТ			15	15							15	15
5.Говь-Алтай аймгийн СӨБМСан	0	0	7	7	0	0	1	1	0	0	8	8
Чандмань сумын ОНСТ			5	5							5	5
Цээл сумын ОНСТ			1	1							1	1
Шарга сумын ОНСТ			1	1			1	1			2	2

6.Дорноговь аймгийн СӨБМСан	0	0	106	106	0	0	0	0	0	0	106	106
Алтанширээ сумын ОНСТ			8	8							8	8
Даланжаргалан сум ОНСТ			25	25							25	25
Дэлгэрэх сумын ОНСТ			8	8							8	8
Иххэт сумын ОНСТ			12	12							12	12
Мандах сумын ОНСТ			3	3							3	3
Өргөн сумын ОНСТ			10	10							10	10
Сайхандулаан сумын ОНСТ			10	10							10	10
Улаанбадрах сумын ОНСТ			9	9							9	9
Хатанбулаг сумын ОНСТ			3	3							3	3
Хөвсгөл сумын ОНСТ			5	5							5	5
Эрдэнэ сумын ОНСТ			13	13							13	13
7.Дундговь аймгийн СӨБМСан	0	0	274	274	0	0	0	0	87	87	361	361
Адаацаг сумын ОНСТ			8	8					8	8	16	16
Цагаандэлгэр сумын ОНСТ			84	84					2	2	86	86
Сайхан-Овоо сумын ОНСТ			10	10					3	3	13	13
Гурвансайнхан сумын ОНСТ			9	9					3	3	12	12
Дэрэн сумын ОНСТ			32	32					9	9	41	41
Эрдэнэдалай сумын ОНСТ			11	11					1	1	12	12
Хулд сумын ОНСТ			20	20					2	2	22	22
Өндөршил сумын ОНСТ			20	20					7	7	27	27
Өлзийт сумын ОНСТ			2	2							2	2
Луус сумын ОНСТ			15	15					4	4	19	19
Дэлгэрцогт сумын ОНСТ			54	54					45	45	99	99

	Дэлгэрхангай сумын ОНСТ								3	3	3	3	
	Говь-Угтаал сумын ОНСТ			9	9						9	9	
8.Завхан аймгийн СӨБМСан		6	6	110	110	0		2	2	4	4	122	122
	Алдархаан сумын ОНСТ			1	1							1	1
	Асгат сумын ОНСТ			10	10							10	10
	Баянтэс сумын ОНСТ			1	1							1	1
	Баянхайрхан сумын ОНСТ			9	9							9	9
	Завханмандал сумын ОНСТ	5	5	2	2							7	7
	Идэр сумын ОНСТ	1	1	1	1							2	2
	Их-Уул сумын ОНСТ			6	6							6	6
	Нөмрөг сумын ОНСТ			8	8							8	8
	Отгон сумын ОНСТ			4	4							4	4
	Сантмаргац сумын ОНСТ			4	4			2	2			6	6
	Сонгино сумын ОНСТ			6	6							6	6
	Тосонцэнгэл сумын ОНСТ			7	7							7	7
	Түдэвтэй сумын ОНСТ			8	8							8	8
	Тэлмэн сумын ОНСТ			3	3							3	3
	Тэс сумын ОНСТ			7	7							7	7
	Ургамал сумын ОНСТ			3	3							3	3
	Цагаанхайрхан сумын ОНСТ			10	10							10	10
	Цагаанчулуут сумын ОНСТ			4	4							4	4
	Цэцэн-Уул сумын ОНСТ			5	5				4	4		9	9
	Эрдэнэхайрхан сумын ОНСТ			5	5							5	5
	Шилүүстэй сумын ОНСТ			2	2							2	2

	Яруу сумын ОНСТ			4	4							4	4
9.Өвөрхангай аймгийн СӨБМСан		0	0	0	0	0	0	0	0	14	14	14	14
	Баян-Өндөр сумын ОНСТ									14	14	14	14
10.Өмнөговь аймгийн СӨБМСан		9	10	12	13	0	0	0	0	3	3	24	26
	Манлай сумын ОНСТ	1	1	5	5							6	6
	Ханхонгор сумын ОНСТ	8	9							3	3	11	12
	Булган сумын ОНСТ			2	3							2	3
	Сэврэй сумын ОНСТ			5	5							5	5
11.Сэлэнгэ аймгийн СӨБМСан		0	0	5	5	0	0	0	0	0	0	5	5
	Ерөө сумын ОНСТ			3	3							3	3
	Бугат тосгоны ОНСТ			2	2							2	2
12.Увс аймгийн СӨБМСан		0	0	34	34	0	0	0	0	0	0	34	34
	Бөхмөрөн сум ОНСТ			1	1							1	1
	Завхан сум ОНСТ			23	23							23	23
	Өндөрхангай сум ОНСТ			6	6							6	6
	Малчин сум ОНСТ			4	4							4	4
13.Ховд аймгийн СӨБМСан		59	59	125	125	0	0	0	0	0	0	184	184
	Алтай сумын ОНСТ	59	59									59	59
	Дуут сумын ОНСТ			2	2							2	2
	Зэрэг сумын ОНСТ			73	73							73	73
	Манхан сумын ОНСТ			4	4							4	4
	Мөнххайрхан сумын ОНСТ			3	3							3	3
	Мөст сумын ОНСТ			1	1							1	1
	Мянгад сумын ОНСТ			8	8							8	8

	Үенч сумын ОНСТ			14	14							14	14
	Цэцэг сумын ОНСТ			6	6							6	6
	Эрдэнэбүрэн сум ОНСТ			14	14							14	14
14.Хөвсгөл аймгийн СӨБМСан		20	20	90	90	3	3	0	0	48	48	161	161
	Баянзүрх сум ОНСТ			17	17	1	1			11	11	29	29
	Бүрэнтогтох сум ОНСТ			15	15	2	2			3	3	20	20
	Тариалан сум ОНСТ	20	20	1	1							21	21
	Тосонцэнгэл сум ОНСТ			24	24					2	2	26	26
	Цагааннуур сум ОНСТ			11	11					11	11	22	22
	Чандмань- Өндөр сум ОНСТ			22	22					5	5	27	27
	Шинэ-Идэр сум ОНСТ									16	16	16	16
15. Хэнтий аймгийн СӨБМСан		6	6	9	9	0	0	0	0	0	0	15	15
	Биндэр сум ОНСТ			3	3							3	3
	Дадал сум ОНСТ	6	6									6	6
	Дархан сум ОНСТ			1	1							1	1
	Нийтийн номын сан			5	5							5	5
		101	102	859	899	4	4	3	3	157	157	1124	1165

Хавсралт №5

Шилжилт хөдөлгөөний мэдээллийн нэгдсэн тоон дүн

Д/д	Нэрс	Дотоодын үзэсгэлэнд оролцсон		Гадаадын үзэсгэлэнд оролцсон		Судалгаа, шинжилгээнд хамрагдсан		Сэргээн засварлагдсан		Дүн	
		дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо	дэс	тоо
1	Монголын үндэсний музей	372	713	25	40	464	625	13	115	874	1493
2	Байгалийн түүхийн музей	10	10							10	10
3	Богд хааны ордон музей	289	400					4	112	293	512

4	Дүрслэх урлагийн музей	130	153			425	502			555	655
5	Чойжин ламын сүм музей					60	60	1	1	61	61
6	Монголын уран зургийн галерей	5	5					2	2	7	7
7	Монголын театрын музей	5	7					2	2	7	9
8	Хархорум музей	5	5							5	5
9	Монгол цэргийн музей	681	779			94	133	14	19	789	931
10	Улаанбаатар хотын музей	49	51			3	3			52	54
11	Баян-Өлгий аймгийн музей	20	22			15	17	10	10	45	49
12	Баянхонгор аймгийн музей	216	268			51	56			267	324
13	Булган аймгийн музей	192	422							192	422
14	Говьсүмбэр аймгийн музей							3	3	3	3
15	Дорноговь аймгийн музей	73	82			9	9			82	91
16	Дорнод аймгийн музей	233	684							233	684
17	Дорнод, Ялалт музей			27	32					27	32
18	Дундговь аймгийн музей	67	67					2	2	69	69
19	Завхан аймгийн музей	35	178			120	282			155	460
20	Орхон аймгийн музей	5	5					2	2	7	7
21	Өвөрхангай аймгийн музей	7	7					2	2	9	9
22	Өмнөговь аймгийн музей					31	379			31	379
23	Сүхбаатар аймгийн музей	455	455					15	15	470	470
24	Сэлэнгэ аймгийн музей	17	34							17	34
25	Төв аймгийн музей	151	181							151	181
26	Увс аймгийн музей	87	96							87	96
27	Ховд аймгийн музей	61	175							61	175
28	Хөвсгөл аймгийн музей	16	26					3	3	19	29
29	Хэнтий аймгийн музей	74	130					3	3	77	133
30	Эрдэнэ-зуу музей							6	7	6	7
31	Гандантэгчинлэн хийд	17	19					25	25	42	44
32	ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн	88	217	147	393			40	40	275	650
33	ШУА-ийн Палеонтологи, геологийн хүрээлэн	63	606	7	13					70	619
	Нийт	3423	5797	206	478	1272	2066	147	363	4901	8704

-----oOo-----

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

ТҮҮХ, СОЁЛЫН ҮЛ ХӨДЛӨХ ДУРСГАЛТ ЗҮЙЛИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

Аймгийн бүртгэл, мэдээллийн сангийн түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалын баяжилтын мэдээг 21 аймгийн бүртгэл, мэдээллийн сангаас ирүүлсэн ба үүн дээр үл хөдлөх дурсгалын хайгуул, судалгааны эрхтэй 6 байгууллагаас тайлан ирүүлсэн бөгөөд нийт 27 газрын мэдээллийг нэгтгэлээ.

Түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалын баяжилтын мэдээллийг зарим аймгууд хангалтгүй хийж ирүүлсэн гэж болно. Үүнд, Баян-Өлгий, Булган, Говьсүмбэр, Дархан-Уул, Дорнод, Дундговь аймгийн бүртгэл, мэдээллийн санг тайлангийн үл хөдлөх дурсгалын хэсгийг “бөглөөгүй” ирүүлсэн. Баян-Өлгий, Дархан-Уул, Сэлэнгэ, Дундговь, Дорнод аймгийн бүртгэл, мэдээллийн сан үл хөдлөх дурсгалын “баяжилт хийгдээгүй” гэсэн мэдээлэл байгаа нь хэр бодитой эсэхийг бид тодруулах болно.

Түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалын мэдээлэл ирүүлсэн 15 аймгийн бүртгэл мэдээллийн санд нийт 843 дурсгал шинээр бүртгэгдсэн байна. (Хавсралт №8)

Шинээр бүртгэгдсэн дурсгалыг дараах байдлаар төрөл зүйлээр нь ангилахад 10 гаруй тооны зөрүү гарч байна. Энэ нь аймгуудын бүртгэл мэдээллийн санч нарын дурсгал болон дурсгалт газрын талаарх ойлголтын зөрөөнөөс хамааралтай хэмээн үзэж байна.

Үүнийг дурсгалын төрөл зүйлээр нь ангилбал:

- Хадны зураг, бичгийн дурсгал **46**,
- Булш оршуулгын дурсгал **753**,
- Чулуун зэвсэг **2**,
- Тахил тайлгын байгууламж **19**,
- Барилга архитектурын дурсгал **11**,
- Хөшөө дурсгал **24**,
- Палеонтологийн дурсгал **2**,
- Үйлдвэрийн үл мөр хадгалсан дурсгал **3** байна.

Аймгийн түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалын мэдээллийг шүүхэд:

- Судалгаа шинжилгээ хийсэн дурсгалын тоо **35**,
- Алга болсон, гэмтсэн, зөөгдсөн дурсгалын тоо **108**,
- Аймаг, нийслэлийн хамгаалалтад авсан дурсгалын тоо **9**,
- Сум, дүүргийн хамгаалалтад авсан дурсгалын тоо **848**,
- Хамгаалалт хийсэн дурсгалын тоо **104**,

Үл хөдлөх дурсгалын авран хамгаалах хайгуул, малтлага судалгааны зөвшөөрөлтэй 9 байгууллагаас мэдээллээ ирүүлсэн 6 байгууллагын мэдээг нэгтгэв. Үүнд, авран хамгаалах ажлаар эдгээр 6 байгууллага 522, Эрдэм шинжилгээний судалгаагаар 985 газарт судалгаа явуулсан бөгөөд нийт 1859 дурсгалт газар ажиллажээ.

№	Дурсгалын төрөл зүйл	Эрдэм шинжилгээний судалгаагаар илрүүлсэн дурсгалт газрын тоо	Авран хамгаалах ажлаар илрүүлсэн дурсгалт газрын тоо	Нийт тоо
1.Монголын үндэсний музей				
1	Чулуун зэвсгийн дурсгалт газар	2		2
2	Хадны зураг, бичгийн дурсгал			
3	Булш оршуулгын дурсгал	11		350
4	Тахил тайлгын байгууламж			
5	Барилга архитектурын дурсгал			
6	Хөшөө дурсгал			
7	Үйлдвэрлэлийн ул мөр хадгалсан дурсгалт газар			
8	Палеонтологийн олдворт газар			
	Нийт	13		352
2.ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн				
1	Чулуун зэвсгийн дурсгалт газар	41		
2	Хадны зураг, бичгийн дурсгал	13		
3	Булш оршуулгын дурсгал	754		
4	Тахил тайлгын байгууламж	74		
5	Барилга архитектурын дурсгал	9		
6	Хөшөө дурсгал			
7	Үйлдвэрлэлийн ул мөр хадгалсан дурсгалт газар	23		
8	Палеонтологийн олдворт газар			
	Нийт	914	443	1357
3.ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэн				
1	Чулуун зэвсгийн дурсгалт газар	1		1
2	Хадны зураг, бичгийн дурсгал			
3	Булш оршуулгын дурсгал	61	9	70
4	Тахил тайлгын байгууламж		8	8
5	Барилга архитектурын дурсгал	1		1
6	Хөшөө дурсгал	1		1
7	Үйлдвэрлэлийн ул мөр хадгалсан дурсгалт газар			
8	Палеонтологийн олдворт газар			
	Нийт	64	17	81
4.ШУА-ийн Палеонтологийн хүрээлэн				
1	Чулуун зэвсгийн дурсгалт газар			
2	Хадны зураг, бичгийн дурсгал			

3	Булш оршуулгын дурсгал			
4	Тахил тайлгын байгууламж			
5	Барилга архитектурын дурсгал			
6	Хөшөө дурсгал			
7	Үйлдвэрлэлийн ул мөр хадгалсан дурсгалт газар			
8	Палеонтологийн олдворт газар		9	
	Нийт		9	9
5.Нүүдлийн соёл иргэншлийг судлах олон улсын хүрээлэн				
1	Чулуун зэвсгийн дурсгалт газар			
2	Хадны зураг, бичгийн дурсгал			
3	Булш оршуулгын дурсгал			
4	Тахил тайлгын байгууламж			
5	Барилга архитектурын дурсгал	2		
6	Хөшөө дурсгал			
7	Үйлдвэрлэлийн ул мөр хадгалсан дурсгалт газар			
8	Палеонтологийн олдворт газар			
	Нийт	2		2
6.Ховд Их сургууль				
1	Чулуун зэвсгийн дурсгалт газар			
2	Хадны зураг, бичгийн дурсгал		6	
3	Булш оршуулгын дурсгал	4	39	
4	Тахил тайлгын байгууламж	1	7	
5	Барилга архитектурын дурсгал			
6	Хөшөө дурсгал		1	
7	Үйлдвэрлэлийн ул мөр хадгалсан дурсгалт газар			
8	Палеонтологийн олдворт газар			
	Нийт	5	53	58
	НИЙТ ДҮН	985	522	1859

Үл хөдлөх дурсгал алга болсон, эдвэрсэн, зөөгдсөн тухай мэдээ Булган, Завхан, Сүхбаатар, Хөвсгөл, Ховд, Хэнтий аймгуудаас нийт 108 тохиолдол бүртгэгдсэн байна. Үүнд,

- Булган аймаг: Баяннуур сумын Цохын булан хэмээх газар орших чулуун дурсгалыг эртний Пугу аймгийн нэрт жанжны гэрэлт хөшөө хэмээн СӨҮТ-ийн мэдэгдсэнээр аймгийн музейд зөөвөрлөн авчирч байршуулсан.
- Сүхбаатар аймаг: Алаг морьтын хүн чулууг байсан газраас нь зөөвөрлөх оролдлого хийсэн байдалтай байсан учир иргэд санаачлагаараа

зөөвөрлөсөн. Асгат сумын ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн 2019,10,16 ны өдрийн 32 тоот тогтоолоор тээвэрлэсэн болно.

- Ховд аймаг: Улаан дэвсгийн хүн чулуу гэмтэлтэй болохыг Манхан сумын ЕБС-ийн багш Ц.Мөнхбат, Ч.Энхтөр нар мэдээлсэн.
- Хоригийн амны тоногдсон дурсгалуудыг сумын удирдлагууд, соёлын төвд хандаж ажлын хэсэг байгуулан газар дээр нь очиж баримтжуулсан байна. Авран хамгаалах ажлын хэсэгт Монголын үндэсний музей, АНУ Питсбургийн их сургууль, Америкийн монгол судлалын холбоо хамтран тоногдсон дурсгал дээр ажиллажээ.
- Хэнтий аймаг: Бөөр булгийн дурсгал, Хөшөөт чулуутын дөрвөлжин булш тоногдсоныг олж тогтоон сумын цагдаад мэдэгдсэн.

Хамгаалалтад авсан дурсгалын талаарх мэдээлэл Дорноговь, Сүхбаатар, Өвөрхангай аймгийн бүртгэл, мэдээллийн сангаас нийт 848 дурсгал хамгаалалтад авсан мэдээ байна. Үүнд,

- Сүхбаатар аймгийн Уулбаян суманд түүх, соёлын үл хөдлөх 309 дурсгалаа Сумын ИТХ-ын 2020.02.09 шийдвэрээр,
- Дорноговь аймгийн АИТХурлын шийдвэрээр Аймаг, нийслэл – 9, сум, дүүрэг – 9 дурсгал хамруулсан байна. Үүнд: Хатны булаг, Өлийн хийд, Цонжийн чулуу, Хан Баянзүрх хайрхан, Хамарын хийд, Эрээн-Уул, Дариатын булаг, бүсийн чулуу, Дунд баруун Мандал, суманд Анги Шагдарын дурсгалын багана, Туулай чулуу, Аймаг байгуулагдсан, газрын дурсгал, Улаан толгойн хөөврийн хурал, Саран хөөврийн хийдийн туурь, Бумбатын хийдийн туурь, Бөөрийн хийдийн туурь, Сүлдэнэ хөх овоо, Бурхант.
- Өвөрхангай аймгийн ИТХурлын 2018/06/27 07 тоотоор 530 дурсгал хамгаалалтанд авсан.

Хамгаалалтын хайс, хашаа барьсан тухай мэдээлэл Архангай, Баянхонгор, Булган, Дорноговь, Завхан, Өвөрхангай, Төв, Увс, Хөвсгөл аймгийн бүртгэл, мэдээллийн сангаас ирсэн ба нийт 104 дурсгалт газар хамгаалалтын хайс, хашааг дотоод нөөц бололцоогоороо хийж гүйцэтгэсэн байна.

Зураг 5

Дүгнэлт

Түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгал. Аймаг, нийслэлийн 15 бүртгэл, мэдээллийн санд шинээр 843 дурсгал бүртгэгдсэн байна. Үл хөдлөх дурсгалын авран хамгаалах хайгуул, малтлага судалгааны зөвшөөрөлтэй 6 байгууллагын авран хамгаалах ажлаар 6 байгууллага 522 авран хамгаалах малтлага, эрдэм шинжилгээ судалгаагаар 985 газарт судалгаа явуулсан бөгөөд нийт 1859 дурсгалт газар ажиллажээ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

СОЁЛЫН БИЕТ БУС ӨВ, ӨВЛӨН УЛАМЖЛАГЧДЫН 2019 ОНЫ ШИНЭЧИЛСЭН БҮРТГЭЛИЙН ТАЙЛАН

“Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль”-ийн 23.2-т заасны дагуу Соёлын өвийн бүртгэл, мэдээллийн санд бүртгэгдсэн Соёлын биет бус өв болон өвлөн уламжлагчдын шинэчилсэн бүртгэлийн мэдээллийг боловсруулах хүснэгтийн дагуу 2020 оны 02 дугаар сарын 15-ны дотор цахимаар info@ncch.gov.mn хаягаар, цаасан хэлбэрээр Соёлын өвийн үндэсний төвийн албан ёсны шуудангийн хаягаар ирүүлэх тухай албан бичгийг 21 аймгийн Боловсрол, соёл, урлагийн газар, Нийслэлийн соёл, урлагийн газарт 2020 оны 01 дүгээр сарын 9-нд хүргүүлсэн.

Тайланг дараах 4 төрлийн хүснэгт (хавсралт 1-4)-ээр авсан болно. Үүнд:

1. Хүснэгт №1 Соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчдын анхан шатны нэгдсэн бүртгэл
2. Хүснэгт №2 Соёлын биет бус өвийн ай савын дэлгэрэнгүй тоон дүн
3. Хүснэгт №3 Соёлын биет бус өв болон өвлөн уламжлагчдын баяжилтын нэгдсэн тоон дүн
4. Хүснэгт №4 Соёлын биет бус өвийн бүртгэлийн нэгдсэн тоон дүн

Шинэчилсэн бүртгэлийн мэдээлэл боловсруулах хүснэгт болон БСШУС-ын сайдын “Бүртгэл шинэчлэн батлах тухай” 2019 оны А/759 дугаар тушаалыг Соёлын өвийн үндэсний төвийн www.ncch.gov.mn вэб сайтын татах цэсний - мэргэжил арга зүй - Соёлын биет бус өв талбарын жагсаалтаас татаж авахаар оруулсан.

Тус хугацаанд ирүүлэх байсан 22 байгууллагаас 10 байгууллага ирүүлсэн ба 12 байгууллага тайланг ирүүлээгүй. Мэдээлэл ирүүлсэн 10 байгууллагаас Сэлэнгэ, Баян-Өлгий, Сүхбаатар аймгийн тайлан шаардлага хангаж, мэдээлэл, тоон дүнг бүрэн гүйцэд ирүүлсэн ба бусад аймгуудын тоон дүн зөрүүтэй, нэр томъёо буруу, мэдээлэл дутуу зэрэг нийтлэг алдаа дутагдалтай, шаардлага хангахгүй тайлан ирүүлсэн байна.

Хүснэгтийн дагуу ирүүлсэн мэдээллийг хянаж үзэхэд дараах алдаа дутагдал илэрсэн. Үүнд:

Хүснэгт №1 Соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчдын анхан шатны нэгдсэн бүртгэл: (13 төрлийн асуулгыг бөглөхөөр тусгасан)

1. Эзэмшсэн өвийн нэр хэсэгт нэр томъёог буруу бичих, ай савын нэрээр бичих, 2 ба хэд хэдэн өвийг 1 хүнд хамаатуулж бичих, БСШУС-ын сайдын “Бүртгэл шинэчлэн батлах тухай” 2019 оны А/759 дугаар тушаалд дурдсан өвийн нэр томъёог өөрчилж оруулах зэрэг нийтлэг дутагдал байна.
2. Регистрийн дугаарыг бичихгүй орхих, зөвхөн он сарыг бичих, үсэг дутуу бичих
3. Оршин суугаа хаягын мэдээлэл дутуу, шилжсэн тухай газрын нэр зөрөх, утасны дугаар бичигдээгүй, бүртгэгдсэн он бичигдээгүй, бүртгэлээс хассан шалтгаан ойлгомжгүй, давхардуулж бичих зэрэг нийтлэг алдаа дутагдал гарлаа.

Хүснэгт №2 Соёлын биет бус өвийн ай савын дэлгэрэнгүй тоон дүн: (9 төрлийн асуулгыг бөглөхөөр тусгасан)

1. Сум тус бүрийн мэдээлэл /тоон дүн/-ийг оруулаагүй,
2. Тоон дүн хүснэгт 3, 4-өөс зөрүүтэй,

Хүснэгт №3 Соёлын биет бус өв болон өвлөн уламжлагчдын баяжилтын нэгдсэн тоон дүн: (9 төрлийн асуулгыг бөглөхөөр тусгасан)

1. Сум тус бүрийн мэдээлэл /тоон дүн/-ийг оруулаагүй,
2. Тоон дүн нь хүснэгт 1, 2, 4-өөс зөрүүтэй,
3. СӨУНБМС, аймаг, нийслэлийн СӨБМС-нд бүртгэгдсэн хүний хяналтын тоон дүн зөрүүтэй,

Хүснэгт №4 Соёлын биет бус өвийн бүртгэлийн нэгдсэн тоон дүн: (6 төрлийн асуулгыг бөглөхөөр тусгасан)

1. Өвийн оноосон нэр хэсэгт нэр томъёог буруу бичих, ай савын нэрээр бичих, 2 ба хэд хэдэн өвийн нэрийг хамтад нь бичих, өвийн болон өвлөн уламжлагчийн тоон дүн зөрүүтэй,
2. Сум, дүүргийн тархалт бичигдээгүй, бичигдсэн сумын нэрс нь тоон дүнтэй зөрөх, УНБМС-нд ирүүлсэн хяналтын тоо зөрүүтэй зэрэг нийтлэг алдаа дутагдал гарсан.

Дээрх алдаа дутагдлыг залруулах зорилгоор Соёлын биет бус өв болон өвлөн уламжлагчдын шинэчилсэн бүртгэлийн мэдээллийг хүлээн авах хугацааг 2020 оны 03 дугаар сарын 05-ны өдөр хүртэл сунгаж холбогдох аймаг, нийслэлийн Боловсрол, соёл, урлагийн газрын мэргэжилтэн, олон нутаг судлах музейн бүртгэл, мэдээллийн санч нарт мэйл хаяг болон утасаар арга зүйн зөвлөмж өгч албан бусаар мэдээллийг хүргүүлсэн.

2020 оны 03 дугаар сарын 05-ны өдрөөс өмнө мэдээллийн алдаа дутагдлыг засварлан нийт 21 аймаг, нийслэлийн соёл, урлагийн газраас шинэчилсэн бүртгэлийн мэдээллийг ирүүлсэн байна. (Хавсралт 5.)

2020 оны байдлаар Соёлын өвийн Улсын нэгдсэн бүртгэл мэдээллийн санд анхан шатны байдлаар 10495 хүмүүс бүртгэгдсэн бөгөөд 2018-2019 онд 2446 хүн буюу 23 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

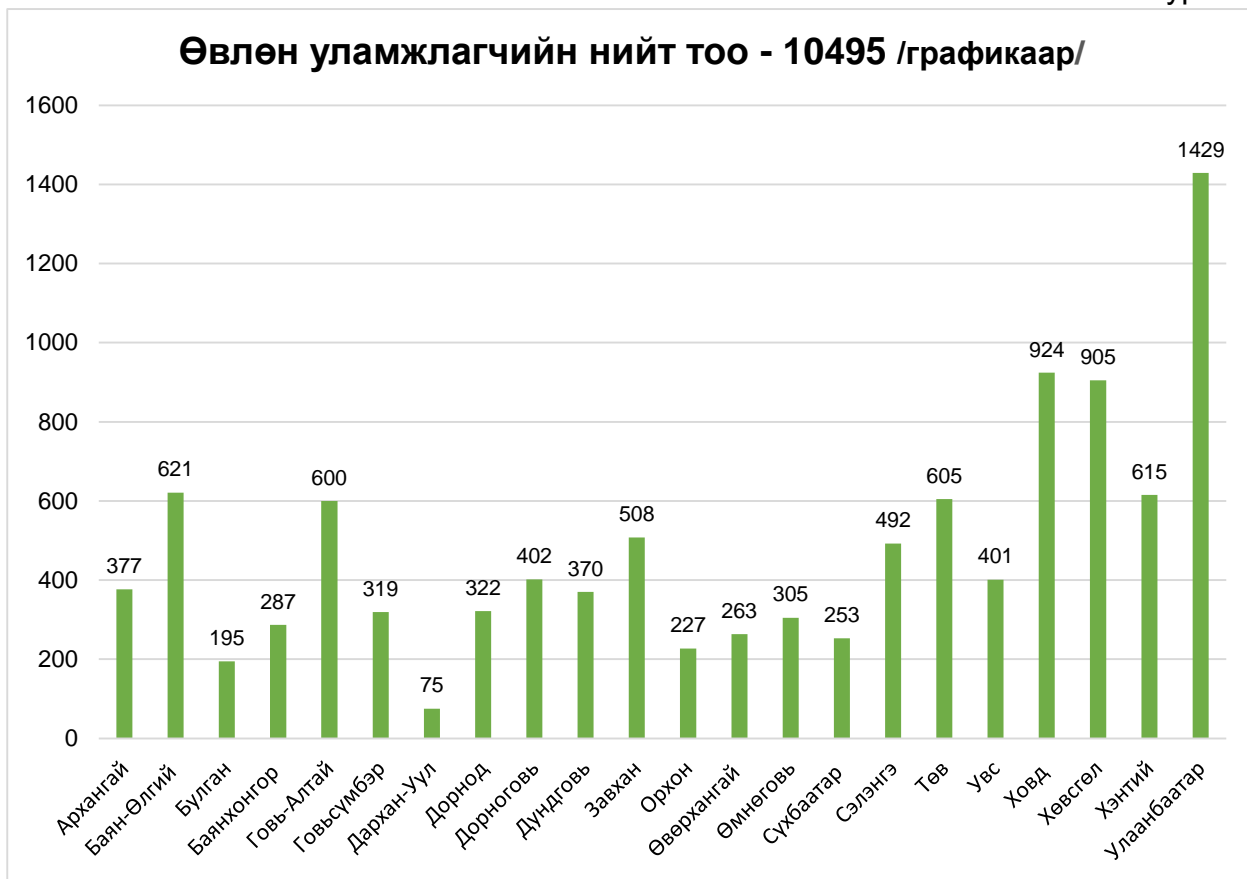
Соёлын өвийн улсын бүртгэл, мэдээллийн санд 2020 онд хүснэгт 3-аар ирүүлсэн 21 аймаг, нийслэлийн соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчдын тоон дүнг нэгтгэн хүснэгт болон хувь, графикаар харуулав.

Хүснэгт 1

**Соёлын өвийн улсын бүртгэл, мэдээллийн санд 2019 он байдлаар
бүртгэгдсэн Соёлын биет бус өв болон өвлөн уламжлагчдын шинэчилсэн
бүртгэлийн нэгдсэн тоон дүн**

№	Аймаг, нийслэлийн нэр	Өвийн тоо	Аймаг, нийслэлийн СӨБМС-нд 2010-2017 онд бүртгэгдсэн хүний (хяналтын) тоо	2018-2019 оны баяжилтын тоо	Хасагдсан өвлөн уламжлагчийн тоо	Өвлөн уламжлагчийн нийт тоо
1	Архангай	35	231	149	3	377
2	Баян-Өлгий	105	404	237	20	621
3	Булган	31	177	18	0	195
4	Баянхонгор	65	133	178	24	287
5	Говь-Алтай	77	530	148	78	600
6	Говьсүмбэр	48	116	228	25	319
7	Дархан-Уул	28	74	7	6	75
8	Дорнод	87	273	92	43	322
9	Дорноговь	43	314	108	20	402
10	Дундговь	0	195	175	0	370
11	Завхан	72	473	109	74	508
12	Орхон	35	0	227	0	227
13	Өвөрхангай	55	169	109	15	263
14	Өмнөговь	65	236	85	16	305
15	Сүхбаатар	76	232	64	43	253
16	Сэлэнгэ	108	599	59	166	492
17	Төв	72	554	62	11	605
18	Увс	94	223	262	84	401
19	Ховд	111	265	692	33	924
20	Хөвсгөл	72	1060	163	318	905
21	Хэнтий	0	360	295	40	615
22	Улаанбаатар	0	1428	408	407	1429
	Нийт дүн		8046	3875	1426	10495

Зураг 1

Зураг 2

Нийт өвлөн уламжлагчдын 50% нь буюу 3635 хүн Ардын язгуур урлаг, 23% нь буюу 1685 хүн Уламжлалт гар урлал, 9% нь буюу 653 хүн Эх хэл, аман уламжлал, илэрхийллүүд, 9% нь буюу 635 хүн Уламжлалт баяр наадам, зан үйл, ёс, тоглоом наадгай, уриа, 6% нь буюу 407 хүн Уламжлалт арга ухаан, 2% нь буюу 181 хүн Байгалийн болон сав ертөнцийн тухай мэдлэг, зан үйл, 2% нь буюу 141 хүн Мал маллах арга ухаан зэрэг ай савд хамаарагдаж байна.

Соёлын өвийн улсын нэгдсэн бүртгэл, мэдээллийн санд 2020 онд хүснэгт 2-оор ирүүлсэн 21 аймаг, нийслэлийн соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчдын 7 ай савын тоон дүнг нэгтгэн хүснэгт болон графикаар харуулав.

Тус хүснэгтэд Булган аймаг сум тус бүрээр гаргаагүй, Дорнод аймаг хүснэгт 1, 3-аас тоон дүн зөрүүтэй, Дундговь аймаг хүснэгт 1, 3-аас тоон дүн зөрүүтэй, Орхон аймаг хүснэгт 1, 3-аас тоон дүн зөрүүтэй, Хэнтий аймаг хүснэгт 1, 3-аас тоон дүн зөрүүтэй, Улаанбаатар хотын дүүргүүдийн тоон дүн, нэр томъёог буруу оруулсан тул тоон дүнг нийт дүнгээр авч гаргав.

Хүснэгт 2

Соёлын өвийн улсын бүртгэл, мэдээллийн санд 2019 оны байдлаар бүртгэгдсэн Соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчдын ай савын нэгдсэн тоон дүн:

№	Ай сав	Эх хэл аман уламжлал, илэрхийллүүд	Ардын язгуур урлаг	Уламжлалт баяр наадам, зан үйл, ёс, тоглоом наадгай, уриа дуудлага	Байгалийн болон сав ертөнцийн тухай мэдлэг, зан үйл	Уламжлалт арга ухаан	Мал маллах арга ухаан	Уламжлалт гар урлал	Дүн
1	Архангай	33	119	65	8	43	5	104	377
2	Баян-Өлгий	74	242	68	16	71	8	142	621
3	Булган								195
4	Баянхонгор	34	105	53	8	24	3	60	287
5	Говь-Алтай	74	282	42	23	33	30	116	600
6	Говьсүмбэр	14	138	64	5	24	0	74	319
7	Дархан-Уул	8	53	1	1	1	0	11	75
8	Дорнод								322
9	Дорноговь	32	181	38	12	24	22	93	402
10	Дундговь								370
11	Завхан	47	211	12	5	23	0	210	508
12	Орхон								227
13	Өвөрхангай	18	106	49	4	10	0	76	263
14	Өмнөговь	40	122	26	2	6	2	107	305
15	Сүхбаатар	23	110	12	14	24	5	65	253
16	Сэлэнгэ	33	235	62	6	13	5	138	492
17	Төв	39	345	37	24	10	0	150	605
18	Увс	41	188	40	21	30	14	67	401
19	Ховд	49	595	45	18	52	45	120	924
20	Хөвсгөл	94	603	21	14	19	2	152	905

21	Хэнтий								615
22	Улаанбаатар								1429
	Нийт	653	3635	635	181	407	141	1685	10495

Зураг 3

Монгол Улсын Засгийн газрын 2019 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн 475 дугаар тогтоолоор Соёлын биет бус өвийг ур чадварын өндөр түвшинд өвлөн эзэмшсэн “Соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчийн үндэсний жагсаалт”-д бүртгэгдсэн 102 өвлөн уламжлагч нь нийт өвлөн уламжлагчийн 1 хувийг эзэлж байна.

Тус жагсаалтад бүртгэгдсэн өвлөн уламжлагчдын 36 хүн нь үндсэн захиргаа буюу төрсөн нутагтаа амьдарч байна. Шилжилт хөдөлгөөн хийсэн нийт 49 хүний 43 нь Улаанбаатар хотруу, 2 хүн Ховд аймаг, 2 хүн Орхон аймаг, 1 хүн Сэлэнгэ аймаг, 1 хүн Ховд аймагт тус тус шилжэн суурьшсан бол 13 хүн нас барж, 4 хүний мэдээлэл илрээгүй үзүүлэлтэй байна. (Хүснэгт 3)

Хүснэгт 3

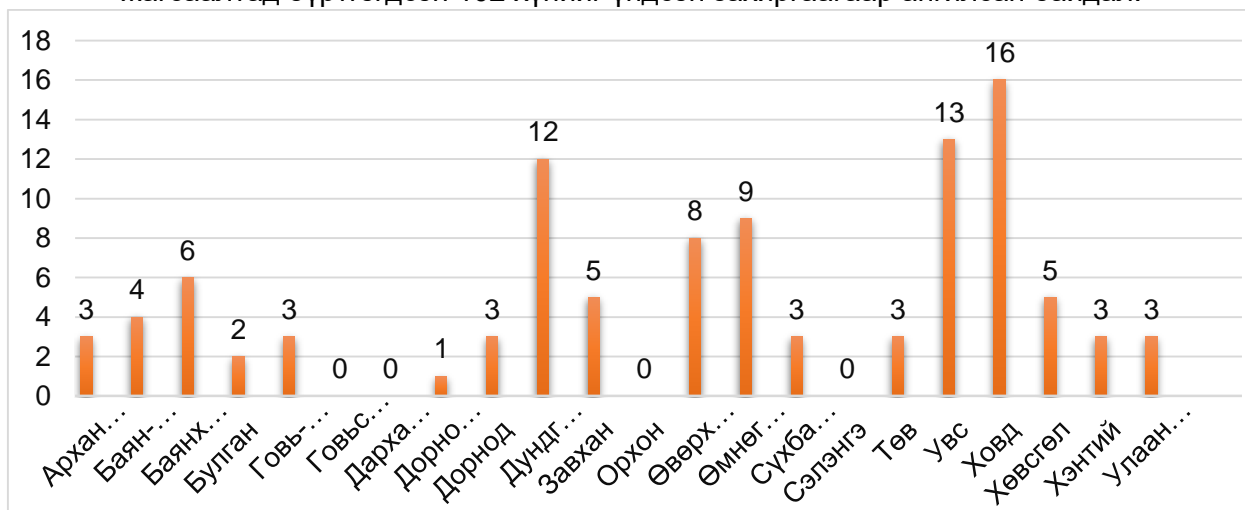
“Соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчийн үндэсний жагсаалт”-д бүртгэгдсэн 102 өвлөн уламжлагчдын шилжилт хөдөлгөөний мэдээлэл.

Аймаг, нийслэлийн нэр	Одоо байгаа	Нас барсан	Шилжсэн	Шилжиж ирсэн	Үндсэн захиргаа	Мэдээлэлгүй
Архангай	1	1	1		3	
Баян-Өлгий	2	1	1		4	
Баянхонгор			4		6	2
Булган	1	1			2	
Говь-Алтай	1		1		3	1

Говьсүмбэр				2		
Дархан-Уул						
Дорноговь			1		1	
Дорнод	2		1		3	
Дундговь	4	2	6		12	
Завхан		1	4		5	
Өвөрхангай	2	1	5		8	
Өмнөговь	4	1	4		9	
Орхон				2		
Сүхбаатар		1	2		3	
Сэлэнгэ				1		
Төв		1	2		3	
Увс	6	1	6		13	
Ховд	8	1	7	1	16	
Хөвсгөл	1		3		5	1
Хэнтий	1	1	1		3	
Улаанбаатар	3			43	3	
	36	13	49	49	102	4

Зураг 4

Соёлын биет бус өвийг ур чадварын өндөр түвшинд өвлөсөн билиг авъяастны улсын жагсаалтад бүртгэгдсэн 102 хүнийг үндсэн захиргаагаар ангилсан байдал:

ДҮГНЭЛТ

Соёлын биет бус өвийн тухай бодлого ба зохицуулалт зарим улс орнуудад, ялангуяа Зүүн Азийн орнуудад 1950-иад оноос эхлэсэн бөгөөд манай орны хувьд ЮНЕСКО-гийн 2003 оны “Соёлын биет бус өвийг хамгаалах тухай” Конвенцид 2005 онд нэгдсэнээр Соёлын биет бус өвийг хадгалж хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагаа идэвхижсэн боловч СББӨ, өвлөн уламжлагчийн бүртгэл, судалгааны ажилд учир дутагдал байсаар байгаа нь энэхүү бүртгэлээс харагдаж байна.

2020 оны байдлаар соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчаар Соёлын өвийн Улсын нэгдсэн бүртгэл мэдээллийн санд анхан шатны байдлаар 10495

авьяас билэгт хүмүүс бүртгэгдсэн бөгөөд 2018-2019 онд 2446 хүн буюу 23 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Нийт өвлөн уламжлагчдын 50% нь буюу 3635 хүн Ардын язгуур урлаг, 23% нь буюу 1685 хүн Уламжлалт гар урлал, 9% нь буюу 653 хүн Эх хэл, аман уламжлал, илэрхийллүүд, 9% нь буюу 635 хүн Уламжлалт баяр наадам, зан үйл, ёс, тоглоом наадгай, уриа, 6% нь буюу 407 хүн Уламжлалт арга ухаан, 2% нь буюу 181 хүн Байгалийн болон сав ертөнцийн тухай мэдлэг, зан үйл, 2% нь буюу 141 хүн Мал маллах арга ухаан зэрэг ай савд хамаарч байна.

Тоон дүнгээс харахад ардын язгуур урлаг, уламжлалт гар урлалын ай саваас бусад илэрхийллүүд маш цөөн хувийг эзэлж байгаа нь тэдгээр өвийн олон төрөл зүйлс устаж үгүй болж буй, эсвэл тухайн өв болон уламжлагчийг олж илрүүлэх, таньж тогтоох судалгааны ажил хангалтгүй хийгдэж байгааг нотлон харуулж байна. Мөн тухайн аймаг, нийслэлийн соёлын биет бус өв хариуцсан мэргэжилтэн, бүртгэлийн ажилтны мэргэжлийн ур чадвар, тогтвор суурьшил, мөн өвлөн уламжлагчийн бүртгэл, судалгааг хийх хүний нөөц, санхүү, төсвөөс шалтгаалан бүртгэлийн ажлын чанарт нөлөөлж болох юм.

Энэ удаагийн бүртгэл, судалгааны тайлангийн нэгтгэлийн хүснэгтүүд нь хоорондоо уялдаатай хийгдсэн ба тоон дүнг нэгтгэн гаргах, СББӨ-ийн албан ёсны нэр томъёог ашиглах, сум, дүүргийн тархалтын мэдээллийг гаргах зэрэг олон тоон үзүүлэлтийг нэгтгэн цаг хугацаанд нь бүрэн гүйцэд ирүүлсэн Сэлэнгэ, Баян-Өлгий, Сүхбаатар аймгуудын сайн жишээг дурдах нь зүйтэй.

-оОо-

**..... аймаг/дүүргийн соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчдын
анхан шатны нэгдсэн бүртгэл**

Хүснэгт 1

№	Эзэмшсэн өвийн нэр	Хавсарсан өвийн нэр	Овог, нэр	Регистрийн дугаар	Төрсөн он	Хүйс	Яс үндэс	Үндсэн захиргаа	Одоогийн оршин суугаа хаяг /шилжсэн тухай тэмдэглэл/	Эрхэлж буй ажил	Утасны дугаар	Бүртгэгдсэн он	Бүртгэлээс хассан шалтгаан		
													Нас барсан /он бичих/	Шилжсэн /он бичнэ/	Бусад /шалтгааныг бичнэ/
1. Эх хэл аман уламжлал, илэрхийллүүд															
1															
2															
2. Ардын язгуур урлаг															
3															
4															
3. Үндэсний уламжлалт зан үйл, ёслол, баяр наадам															
5															
6															
4. Байгалийн болон сав ертөнцийн тухай мэдлэг, зан үйл															
7															
8															
5. Уламжлалт арга ухаан															
9															
10															
6. Мал маллах арга ухаан															
11															
12															
7. Уламжлалт гар урлал															

13															
14															

Боловсруулсан: /овог, нэр, албан тушаал/
 оны ... сарын ... өдөр

Хавсралт 2

Соёлын биет бус өвийн ай савын дэлгэрэнгүй тоон дүн

Хүснэгт №2

.....аймаг, нийслэл.									
№	Хамрагдсан сум, дүүргийн нэрс	Эх хэл аман уламжлал, илэрхийллүүд	Ардын язгуур урлаг	Уламжлалт баяр наадам, зан үйл, ёс, тоглоом наадгай, уриа дуудлага	Байгалийн болон сав ертөнцийн тухай мэдлэг, зан үйл	Уламжлалт арга ухаан	Мал маллах арга ухаан	Уламжлалт гар урлал	Дүн
1									
2									
3									
	Нийт дүн								

Боловсруулсан: /овог, нэр, албан тушаал/
 оны ... сарын ... өдөр

**Соёлын биет бус өв болон өвлөн уламжлагчдын
баяжилтын нэгдсэн тоон дүн**

Хүснэгт 3

..... аймаг, нийслэл									
№	Хамрагдсан сум, дүүргийн нэрс	2010-2017 онд СӨУНБМСанд явуулсан хяналтын тоо		2018-2019 онд аймаг, дүүргийн БМСанд бүртгэгдсэн баяжилтын тоо		Бүртгэлээс хасагдсан		Нийт дүн	
		Өвийн тоо	Өвлөн уламжлагчийн тоо	Өвийн тоо	Өвлөн уламжлагчийн тоо	Өвийн тоо	Хасагдсан өвлөн уламжлагчийн тоо	Өвийн тоо	Өвлөн уламжлагчийн тоо
1									
2									
3									
4									
	Нийт дүн								

Боловсруулсан: /овог, нэр, албан тушаал/

.... оны ... сарын ... өдөр

.... аймаг, нийслэлийн соёлын биет бус өвийн бүртгэлийн нэгдсэн тоон дүн

№	Ай сав	Өвийн оноосон нэр	Өвийн тоо	Өвлөн уламжлагчдын тоо	Өвийн тархалт	
					Илэрсэн сум, дүүргийн нэрс	Илэрсэн сум, дүүргийн тоо
1	Эх хэл аман уламжлал, илэрхийллүүд					
2	Ардын язгуур урлаг					
3	Үндэсний уламжлалт зан үйл, ёслол, баяр наадам					
4	Байгалийн болон сав ертөнцийн тухай мэдлэг, зан үйл					
5	Уламжлалт арга ухаан					
6	Мал маллах арга ухаан					
7	Уламжлалт гар урлал					
Нийт дүн						

Боловсруулсан:

..... /овог, нэр, албан тушаал/

.... оны ... сарын ... өдөр

2019 оны соёлын биет бус өв, өвлөн уламжлагчийн шинэчилсэн бүртгэлийн тайлан ирүүлсэн тухай мэдээ.

№	Аймаг, нийслэлийн нэрс	Цаасаар ирсэн /Огноо/	Цахимаар ирсэн /Огноо/	Тайлбар
1	Архангай	2020.II/13	2020.II/13	СББӨ-ийн тоо зөрүүтэй, Өвлөн уламжлагчийн мэдээлэл дутуу, БУСГ-ын мэргэжилтэнтэй холбогдож зөвлөмж өгсөн. 02 сарын 19-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлсэн. (хүснэгт 2) БУСГ-ын мэргэжилтэн Октябрь 89002880
2	Баян-Өлгий	2020.II/14	2020.II/17	2 сарын 18-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлсэн. БУСГ-ын мэргэжилтэн Ермек 994288200
3	Баянхонгор	2020.II/13	2020.III/20	Хяналтын тоо зөрүүтэй (хүснэгт 2) музейн БМСанч Эрдэнэхуяг /99039064/
4	Булган	2020.III/6	2020.III/6	Музейн БМСанч Нарантуяа 99473626 газар, БУСГ-ын мэргэжилтэн Ууганчимэг 88343438
5	Говь-Алтай		2020.II/13	Тоо зөрүүтэй Музейн БМСанч Нэргүй 99933725, БУСГ-ын мэргэжилтэн Жаргалсайхан 99087762
6	Говьсүмбэр	2020.II/13	2020.II/13	Гарамсан БУСГ 99143342 тоо зөрүүтэй
7	Дархан-Уул	2020.II/7	2020.II/12	Мэдээллийг засварлах талаар зөвлөмж өгсөн. 02 сарын 17-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлсэнч тоо зөрүүтэй Музейн БМСанч Г.Энхбаяр 99372046
8	Дорноговь	2020.II/17	2020.II/17	тоо зөрүүтэй Музейн БМСанч Уранжаргал 88617821
9	Дорнод	2020.II/14	2020.II/14	СББӨ-ийн тоо зөрүүтэй, Өвлөн уламжлагчийн мэдээлэл дутуу, БУСГ-ын мэргэжилтэн /Л.Идэрбат 99298082/-тэй холбогдож зөвлөмж өгсөн. 02 сарын 19-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлэхээр болсон. Ирүүлээгүй.
10	Дундговь		2020.III/6	СББӨ, өвлөн уламжлагчдын тоо зөрүүтэй БУСГ-ын мэргэжилтэн Шинэбаяр 88669600, 95736969
11	Завхан	2020.II/29	2020.II/12	02 сарын 14-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлсэн. Музейн БМСанч Ч.Мөнхзул 92030311
12	Орхон		2020.III/4	СББӨ, өвлөн уламжлагчдын тоо зөрүүтэй, засварлах шаардлагатай. Музейн БМС Гансоёмбо 99887731, БУСГ-ын мэргэжилтэн 99808927
13	Өвөрхангай		2020.II/17	02 сарын 19-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлсэн. Музейн БМСанч Гантулга 99902844
14	Өмнөговь	2020.II/12	2020.II/12	02 сарын 19-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлсэн. Музейн БМСанч 88694404

15	Сүхбаатар	2020.II/12	2020.II/12	02 сарын 15-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлсэн. БСУГ-ын газрын мэргэжилтэн Б.Золхүү 99518990
16	Сэлэнгэ	2020.II/14	2020.II/14	БСУГ-ын мэргэжилтэн Азжаргал
17	Төв	2020.II/11	2020.II/12	02 сарын 14-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлсэн. Музейн БМСанч Д.Дагмидмаа 89692129
18	Увс	2020.III/2	2020.II/20	СББӨ, өвлөн уламжлагчдын тоо зөрүүтэй, байсан тул 2020 оны 02 дугаар сарын 20-ны өдөр БСУГ-ын газрын мэргэжилтэнтэй холбогдож мэдээллийг засварлах талаар зөвлөмж өгсөн. 03 сарын 04-нд ирүүлсэн. Оюунцэцэг БСУГ-ын мэргэжилтэн 95254809
19	Ховд		2020.II/14	02 сарын 21-нд мэдээллийг засварлаж ирүүлсэн. БСУГ-ын мэргэжилтэн С.Алтангэрэл 99506975
20	Хөвсгөл		2020.II/20	тоо зөрүүтэй Баасансүрэн 99771162,
21	Хэнтий		2020.II/22	тоо зөрүүтэй Дэлгэрмаа 98707115
22	Нийслэл	2020.III/04	2020.II/20	тоо зөрүүтэй НСУГ-ын мэргэжилтэн Гомбосүрэн 96002773

НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ

Улс, аймаг, байгууллагын соёлын өвийн бүртгэл, мэдээллийн сангийн түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлийн баяжилт төрийн болон орон нутгийн өмчийн 32 музей, орон нутаг судлах танхим 104, орон нутгийн өмчийн бусад байгууллага 1, нийт **136** байгууллагад хийгдсэн.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн 32 музей нийт 1109 дэсийн 1119 ширхэг, Орон нутаг судлах танхим нийтдээ 1119 дэсийн 116 ширхэг, орон нутгийн өмчийн 1 номын сан 5 дэсийн 5 ширхэг нийт **2233** дэсийн **3161** ширхэг дурсгалаар сан хөмрөгөө баяжуулсан байна.

Нэмэгдсэн үзмэрийн **11%** буюу 246 дэсийн 341 ширхэг үзмэрийг улсын болон орон нутгийн төсвөөс худалдаж авсан бол үлдсэн 89 %-ийг бэлэг хандив, шилжүүлэг, судалгаа шинжилгээ, бусад арга замаар авсан байна. Үүнээс манай музейнүүд үзмэрийн шаардлага хангасан чанартай үзмэрээр сан хөмрөгөө баяжуулж байгаа эсэх нь эргэлзээтэй байна.

Аймгийн соёлын өвийн бүртгэл, мэдээллийн санд 4 аймгийн 123 хувь хүний 155 дэсийн 155 ширхэг эд өлгийн зүйлийг улсын бүртгэлд авсан байна.

Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийн шилжилт хөдөлгөөнд нийт 33 байгууллагын **4901** дэсийн **8704** ширхэг дурсгал хамрагдсан. Үүнээс, дотоодын үзэсгэлэнд 28 музейн 3423 дэсийн 5797 ширхэг үзмэр, гадаадын үзэсгэлэнд 4 байгууллагын 206 дэсийн 478 ширхэг үзмэр, судалгаа шинжилгээнд 10 музейн 1272 дэсийн 2066 ширхэг үзмэр, сэргээн засварлалтад 17 байгууллагын 147 дэсийн 363 ширхэг хамрагдсан байна.

ШУА-ийн Археологийн хүрээлэн, Палеонтологийн хүрээлэн, Монгол банкны Эрдэнэсийн сан, Ховд их сургуулийн тайлангаас харахад санд зааврын дагуу хувийн дугаар өгөгдөөгүй, цахим бүртгэлд оруулаагүй зэрэг асуудал нийтлэг байгааг анхаарах шаардлагатай байна.

Аймаг, нийслэлийн 15 бүртгэл, мэдээллийн санд шинээр 843 үл хөдлөх дурсгал бүртгэгдсэн байна. Үл хөдлөх дурсгалын авран хамгаалах хайгуул, малтлага судалгааны зөвшөөрөлтэй 6 байгууллагын авран хамгаалах ажлаар 6 байгууллага 522 авран хамгаалах малтлага, эрдэм шинжилгээ судалгаагаар 985 газарт судалгаа явуулсан бөгөөд нийт 1859 дурсгалт газар ажиллажээ.

Соёлын биет бус өвийн тухай бодлого ба зохицуулалт зарим улс орнуудад, ялангуяа Зүүн Азийн орнуудад 1950-иад оноос эхлэсэн бөгөөд манай орны хувьд ЮНЕСКО-гийн 2003 оны “Соёлын биет бус өвийг хамгаалах тухай” Конвенцид 2005 онд нэгдсэнээр Соёлын биет бус өвийг хадгалж хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагаа идэвхижсэн боловч СББӨ, өвлөн уламжлагчийн бүртгэл, судалгааны ажилд учир дутагдал байсаар байгаа нь энэхүү бүртгэлээс харагдаж байна.

2020 оны байдлаар Соёлын өвийн Улсын нэгдсэн бүртгэл мэдээллийн санд анхан шатны байдлаар 10495 хүн бүртгэгдсэн бөгөөд 2018-2019 онд 2446 хүн буюу 23 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Анхан шатны байдлаар бүртгэгдсэн нийт өвлөн уламжлагчдын 50% нь буюу 3635 хүн Ардын язгуур урлаг, 23% нь буюу 1685 хүн Уламжлалт гар урлал, 9% нь буюу 653 хүн Эх хэл, аман уламжлал, илэрхийллүүд, 9% нь буюу 635 хүн Уламжлалт

баяр наадам, зан үйл, ёс, тоглоом наадгай, уриа, 6% нь буюу 407 хүн Уламжлалт арга ухаан, 2% нь буюу 181 хүн Байгалийн болон сав ертөнцийн тухай мэдлэг, зан үйл, 2% нь буюу 141 хүн Мал малллах арга ухаан зэрэг ай савд хамаарч байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2019 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн 475 дугаар тогтоолоор Соёлын биет бус өвийг ур чадварын өндөр түвшинд өвлөн эзэмшсэн “Соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчийн үндэсний жагсаалт”-д бүртгэгдсэн 102 өвлөн уламжлагч нь нийт өвлөн уламжлагчийн 1 хувийг эзэлж байна. Тус жагсаалтад бүртгэгдсэн өвлөн уламжлагчдын 36 хүн нь үндсэн захиргаа буюу төрсөн нутагтаа амьдарч байна. Шилжилт хөдөлгөөн хийсэн нийт 49 хүний 43 нь Улаанбаатар хотруу, 2 хүн Ховд аймаг, 2 хүн Орхон аймаг, 1 хүн Сэлэнгэ аймаг, 1 хүн Ховд аймагт тус тус шилжэн суурьшсан бол 13 хүн нас барж, 4 хүний мэдээлэл илрээгүй үзүүлэлтэй байна.

Энэ удаагийн бүртгэл, судалгааны тайлангийн нэгтгэлийн хүснэгтүүд нь хоорондоо уялдаатай хийгдсэн ба тоон дүнг нэгтгэн гаргах, СББӨ-ийн албан ёсны нэр томъёог ашиглах, сум, дүүргийн тархалтын мэдээллийг гаргах зэрэг олон тоон үзүүлэлтийг нэгтгэн цаг хугацаанд нь бүрэн гүйцэд ирүүлсэн Сэлэнгэ, Баян-Өлгий, Сүхбаатар аймгуудын сайн жишээг дурдах нь зүйтэй юм.

УНБМСанд ирүүлсэн тайланг нягтлан үзэхэд Орхон, Булган, Хэнтий, Дундговь, Нийслэлийн соёл урлагийн газар зэрэг байгууллагууд шаардлага хангахгүй мэдээллийг ирүүлсэн байна. Үүнд: Эзэмшсэн өвийн нэр хэсэгт нэр томъёог буруу бичих, ай савын нэрээр бичих, 2 ба хэд хэдэн өвийг 1 хүнд хамаатуулж бичих, БСШУС-ын сайдын “Бүртгэл шинэчлэн батлах тухай” 2019 оны А/759 дугаар тушаалд дурдсан өвийн нэр томъёог өөрчилж оруулах, регистрийн дугаарыг бичихгүй орхих, зөвхөн он сарыг бичих, оршин суугаа хаягын мэдээлэл дутуу, шилжсэн тухай газрын нэр зөрөх, утасны дугаар, бүртгэгдсэн он бичигдээгүй, бүртгэлээс хассан шалтгаан ойлгомжгүй, давхардуулж бичих, сум тус бүрийн мэдээлэл /тоон дүн/-ийг оруулаагүй, тоон дүн нь бусад хүснэгтээс зөрүүтэй, сум, дүүргийн тархалт бичигдээгүй, бичигдсэн сумын нэрс нь тоон дүнтэй зөрөх гэх мэт нийтлэг алдаа дутагдалыг гаргасан байна.

Тоон дүнгээс харахад Ардын язгуур урлаг, Уламжлалт гар урлалын ай саваас бусад илэрхийллүүд маш цөөн хувийг эзэлж байгаа нь тэдгээр өвийн олон төрөл зүйлс устаж үгүй болж буй, эсвэл тухайн өв болон уламжлагчийг олж илрүүлэх, таньж тогтоох судалгааны ажил хангалтгүй хийгдэж байгааг нотлон харуулж байна. Мөн тухайн аймаг, нийслэлийн соёлын биет бус өв хариуцсан мэргэжилтэн, бүртгэлийн ажилтны мэргэжлийн ур чадвар, тогтвор сууршил, мөн бүртгэл, судалгааны ажлыг хийх хүний нөөц, санхүү, төсвөөс шалтгаалан бүртгэлийн ажлын чанарт нөлөөлж болох юм.

ЦААШИД АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ САНАЛ

1. Соёлын өвийг хадгалж, бүртгэж байгаа байгууллагууд бүртгэл, мэдээллийн санч болон холбогдох мэргэжилтнүүдээ бүртгэл, мэдээллийн сангийн сурталтад тогтмол хамруулж байх,
2. СББӨ, өвлөн уламжлагчийн судалгааны асуулга, мэдээллийг илүү баяжуулах зорилгоор, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайдын 2010 оны 541 дугаар тушаалын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын Соёлын биет бус өв, түүнийг өвлөн уламжлагчийн бүртгэл”-ийн маягыг шинэчлэн сайжруулах,
3. Нийслэлийн соёл, урлагийн газар, Шинжлэх ухааны академийн харьяа эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгүүд, Их дээд сургууль, бусад түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хадгалж байгаа байгууллагуудын соёлын өвийн бүртгэл, мэдээллийн сангийн үйл ажиллагааг сайжуулах,
4. Түүх, соёлын үл хөдлөх “дурсгал”, “дурсгалт газар”-ын талаарх нэгдмэл ойлголтыг бий болгох, мэдээллийг үнэн зөв гаргах үүднээс мэргэжлийн судалгаа шинжилгээний байгууллагуудтай зөвлөлдөх уулзалт зохион байгуулах.

-оОо-

ТАЙЛАН БИЧСЭН:

Ш.ЭНХТУЯА. /СӨБСГ-ын Ерөнхий бүртгэл, мэдээллийн санч/

Ж.НАСАНЖАРГАЛ /СӨБСГ-ын Соёлын биет бус өв хариуцсан бүртгэл, мэдээллийн санч/

Г.БҮРЭНТӨГС. /СӨБСГ-ын түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгал хариуцсан бүртгэл, мэдээллийн санч/

ХЯНАСАН:

Г.ЭНХБАТ /Соёлын өвийн үндэсний төвийн захирал/